

Fallviltundersøkelser - freda arter

Årsrapport 2018

Fallviltundersøkelser – freda arter

Rapport over undersøkt fallvilt og fallviltets dødsårsak i 2018

Innhold

Sammendrag.....	3
Materiale og metode	4
Prosedyre for innsamling	4
Patologiske undersøkelser.....	4
Rapportering.....	4
Resultater	4
Diagnoser og antall skrotter undersøkt.....	4
Skutt	5
Traume	5
Avmagring (sult)	5
Drukning.....	5
Infeksjonssykdommer	5
Forgiftninger/miljøgift.....	6
Negative funn	6
Uegnet materiale/ikke undersøkt.....	6
Preparantenes oppfølging av vilkår gitt i tillatelsene	7
Vedlegg.....	8

Forfattere

Jon Valbjørn Hagelin, Turid Vikøren,
Knut Madslie

Oppdragsgiver

ISSN 1890-3290

© Veterinærinstituttet 2019

Design omslag: Reine Linjer
Foto forside: Håvard Eggen

Sammendrag

Veterinærinstituttet i Oslo har siden 2003 gjennomført rutinemessig undersøkelse av fallviltskrotter fra freds fuglearter. Prosjektet gjennomføres på oppdrag fra Miljødirektoratet.

Prosjektets hovedformål er å kartlegge dødsårsaker hos ville fugler, med vekt på å avdekke ulovlig felling (skuddsår), som et ledd i en langsiktig kunnskapsoppbygging omkring biologiske faktorer og artenes demografi. Prosjektet skal videre ivareta materiale fra døde individer av viltlevende fugler, med henblikk på senere analyser.

I 2018 mottok Veterinærinstituttet 119 fugleskrotter fra preparanter (taksidermister). Traume (59 %) og avmagring (27 %) var de vanligste diagnosene i 2018.

Etter viltloven av 1981 er fallvilt, samt vilt som felles ulovlig, Viltfondets eiendom og Miljødirektoratet utfører de forvaltningsmessige oppgavene for fallvilt.

Miljødirektoratet behandler søknader om overdragelse av fallvilt. Registrering, søking og tildeling foregår gjennom fallvilt databasen. For et utvalg av tildelingene kreves det at skrottene sendes til Veterinærinstituttet for undersøkelse.

Mottak av materiale og resultater fra undersøkelsene registreres i fallvilt databasen, samt i Veterinærinstituttets journalsystemer.

Materiale og metode

Prosedyre for innsamling

Ved innsendelse er det viktig at preparantene følger instruksen "*Rutiner for innsending av skrotter til Veterinærinstituttet*" (Vedlegg). På den måten unngås at skrottene blir ødelagt i postgangen, forurensing av annen post med biologisk materiale, samt at forsendelsen trygt kan identifiseres ved ankomst til Veterinærinstituttet.

Fallvilt databasen er grunnlaget for Veterinærinstituttets registreringer.

Patologiske undersøkelser

Ved rutinemessig obduksjon av skrottene (Bilde 1) registreres kjønn, fysiologisk stadium, hold og mageinnhold. Videre registreres eventuelle skader og sjukelige forandringer.

Artsbestemmelsen baseres på opplysninger gitt av preparanten. På grunnlag av de funn som gjøres, vurderes behovet for mikrobiologiske, parasittologiske, histopatologiske (mikroskopi av vevssnitt) og toksikologiske undersøkelser. Dersom undersøkelsen gir mistanke om skuddskader, foretas radiologisk undersøkelse av skrotten.

Obduksjonsfunnene og resultater av eventuelle andre undersøkelser gir grunnlag for å konkludere med en sannsynlig dødsårsak. Dette må sees i lys av at bare skrottene av den døde fuglen blir undersøkt. Siden skrottene har ulik grad av kadaverose (forråtnelse), er det ofte begrenset hvor egnet de er til patologiske undersøkelser, samt fastsettelse av kjønn og alder. Generelt sett er materiale som er fryst og tint flere ganger, dårlig egnet til patologi. Resultatene må derfor sees i lys av dette.

Bilde 1. Fugleskrott av havørn før patologisk undersøkelse. Foto M. Heum.

Rapportering

All rapportering foretas løpende gjennom registrering i Fallvilt databasen. Først registreres mottak av materiale, og etter den patologiske undersøkelsen registreres kjønn, fysiologisk stadium, samt antatt dødsårsak. Veterinærinstituttet skal i tillegg levere en skriftlig årsrapport med sammenstillinger.

Resultater

Diagnoser og antall skrotter undersøkt

I 2018 ble det mottatt 119 fugleskrotter. Dette er tilnærmet dobbelt så mange som i 2017 (60 skrotter), men fremdeles betydelig lavere enn i 2016, da det ble mottatt 167 skrotter. Fordeling på art og resultater av undersøkelsene (dødsårsaker) er vist i Tabell 1.

I en del tilfeller påvises flere forhold som kan være av betydning for dødsårsak. I slike tilfeller registreres det funnet som er av antatt størst betydning.

Tabell 1. Oversikt over diagnoser og antall fugleskrotter undersøkt i 2018.

Orden	Art	Totalt	Diagnoser						
			Skutt	Traume	Av- magring	Drukning	Infeksjon	Negative funn	Uegna/ikke undersøkt
Lommer	Storlom	1				1			
Stormfugler	Havsule	2			1			1	
Vade, måke- og alkefugler	Lomvi	1		1					
Ugler	Hornugle	5		1	2			1	1
	Haukugle	16	1	12	2		2*	1	
	Jordugle	1		1					
	Spurveugle	7		7					
Rovfugler	Fiskeørn	1			1				
	Fjellvåk	2			2				
	Havørn	11	1**	6	1	1		2	
	Høsehauk	49		27	16		11*	5	1
	Kongeørn	6		3	2			1	
	Musvåk	4		3	1				
	Tårnfalk	2		1	1				
	Vandrefalk	5		4	1		2*		
Dvergfalk	6		4	2					
Totalt		119	2	70	32	2	15*	11	2
% av totalt			1,7	58,8	26,9	1,7	12,6*	9,2	1,7

* Sekundærdiagnoser

** avlivet med skudd

Skutt

En haukugle ble påvist skutt med hagle, og en havørn ble avlivet med skudd. Totalt utgjør skutte individer dermed 1,7 % av innsendt materiale i 2018. Til sammenligning ble det påvist skuddskader på 1,5% av materialet fra 2017 (ett avlivet individ) og på 2,5 % av innsendt materiale i 2016.

Traume

Traume (mekanisk skade) var den hyppigste dødsårsaken, og ble påvist hos 70 individer (58,8 %). De fleste fuglene ble funnet nær bebyggelse, ved kraftledninger, langs veier, og på andre lokaliteter med stor grad av menneskelig påvirkning av miljøet. Det er ikke foretatt nærmere kategorisering av hvilke traumer de forskjellige artene har vært utsatt for.

Avmagring (sult)

Avmagring ble påvist som dødsårsak hos 32 individer (26,9 %), og var dermed den nest viktigste dødsårsaken etter traume. I tillegg til å utgjøre en betydelig dødelighetsfaktor, er det ikke usannsynlig at avkrefteelse på grunn av sult øker mottakeligheten for sykdom, og kan gi mer risikofylt adferd. Avmagring ses også ofte sammen med høy parasittbelastning.

Drukning

Drukning var antatt som dødsårsak hos to av de undersøkte fuglene (1,7 %). Diagnosen kan være vanskelig å stille ut fra obduksjonsfunn alene. I slike tilfeller legges det vekt på funn av store væskemengder i lungene og luftsekkene, samt opplysninger gitt fra preparant (funnet i fiskegarn e.l.).

Infeksjonssykdommer

Skrotter som har ligget en tid, og i tillegg har vært frosset og tint opptil flere ganger, vil være betydelig råtne (kadaverøse) og lite egnet for histologiske og mikrobiologiske undersøkelser. Med økende grad av kadaverose vil dessuten mulighetene for å oppdage sykelige forandringer forårsaket av infeksjoner avta.

Infeksjonssykdom ble ikke påvist som *dødsårsak* hos de innsendte fuglene i 2018. For øvrig ble det påvist verminøs aerocystitt (parasittær luftsekkbetennelse) hos en voksen vandrefalk, men dødsårsaken for

denne fuglen ble vurdert til å være avmagring. Videre ble det funnet ulike parasitter hos 14 individer; 2 haukugler, 11 hønehauk og 1 vandrefalk. Parasitter ble dermed dokumentert hos totalt 15 individer, tilsvarende 12,6% av innsendt materiale.

Forgiftninger/miljøgift

Fra det innsendte materialet tas det rutinemessig ut lever- og nyreprøver fra alle fugler som sendes inn fra områder som inngår i «Programmet for Terrestrisk Naturovervåking» (TOV), samt fra alle hubroer, falker, ørner og svaner. Disse prøvene oppbevares i Veterinærinstituttets organbank. Nytt for 2018 er at organprøvene nå lagres på 10ml rør med skrukork, strekkode langs siden og QR-kode i bunnen (FluidX) (Bilde 2). Fra årets innsendte fallviltskrotter ble det tatt ut lever- og nyreprøver fra i alt 51 fugler. Det ble tatt prøver av lever og nyre fra samtlige 11 havørner, 5 vandrefalker og 6 kongeørner. Av de innsendte dvergfalkene ble det tatt lever- og nyreprøver fra 4 av 6 individer. Utover prøver fra disse obligatoriske artene ble det tatt lever- og nyreprøver til organbank fra 1 musvåk, 17 hønehauker, 2 hornugler, 3 spurveugler og 2 haukugler. Data om funnsted, funndato, antatt alder, kjønn, ernæringstilstand og obduksjonsfunn for fugler lagret på organbank er registrert i Veterinærinstituttets journalsystem. Ingen av skrottene mottatt i 2018 ble undersøkt med hensyn på miljøgifter i forbindelse med obduksjonen.

Bilde 2. Lever- og nyreprøve på FluidX 10ml. Foto: Jon Hagelin

Negative funn

For 11 av de undersøkte skrottene (9,2%) ble det ikke gjort noen sikre funn. Det foreligger derfor ikke grunnlag for å fastslå dødsårsak for disse. Siden vi mottar kun den flådde skrotten (Bilde 1) fra preparanten vil våre undersøkelser ikke kunne fange opp eventuelle skader og sykdommer i andre deler av kroppen. Vi vil anta at mange av disse fuglene kan ha hatt traumatiske skader i de kroppsdelene som ikke er en del av det innsendte materialet.

Uegnet materiale/ikke undersøkt

To (1,7%) av de mottatte skrottene ble ikke undersøkt fordi de var uegnet for undersøkelse på grunn av inntørking.

Preparantenes oppfølging av vilkår gitt i tillatelsene

Kun innsendte skrotter som Miljødirektoratet ønsker at Veterinærinstituttet skal undersøke (innsendingspliktige), blir obdusert. Veterinærinstituttet får inn en del skrotter som ikke er innsendingspliktige og disse blir kassert uten undersøkelse. Innsending av slikt materiale kan komme av misforståelser og usikkerhet hos preparantene omkring hvilke skrotter som er innsendingspliktige.

Nummer i fallvilt databasen må følge alle skrottene som sendes inn, slik at de kan identifiseres gjennom fallvilt databasen. Andre opplysninger trenger ikke å følge med, siden nødvendige opplysninger hentes via fallvilt databasen. Det er derfor viktig at mest mulig opplysninger legges inn i databasen for å sikre best mulig datagrunnlag for laboratorieundersøkelsene. Dette gjelder spesielt feltet "kommentar, (informasjon om fallvilt)".

Dersom fuglen er avlivet er det viktig å angi hvordan dette skjedde (skutt, injeksjon e.l.).

Videre er det viktig at skrottene pakkes og sendes i henhold til "*Rutiner for innsamling av skrotter til Veterinærinstituttet*" (vedlegg).

Vedlegg

Veterinærinstituttet
Norwegian Veterinary Institute

Rutiner for innsending av skrotter til Veterinærinstituttet

Innpakning:

Skrottene er ofte fryst når de sendes inn, og inneholder mye vann og blod som kan lekke når de tines.

Skrottene må derfor pakkes godt, slik at det ikke forekommer blodsøl under postgangen.

Skrottene skal pakkes inn i flere lag; papir innerst mot skrotten og flere lag plast og papir utover. Det hele pakkes til slutt i en eske.

Merking:

Hver enkelt skrott må merkes med nummeret fra fallviltbasen (FV...). Merkingen skal være slik at minst mulig utpakking er nødvendig for at nummeret kan leses. Hvis pakken inneholder flere skrotter skal det i tillegg helst ligge ved en liste over alle fallviltnummer pakken inneholder.

NB! Vi trenger ikke kopi av sidene fra fallviltbasen da vi har tilgang på basen selv. Merk pakken på utsiden med «Vilt».

Innsending:

Skrottene skal sendes inn med "over-natt-pakke", leveres på døra, eller på andre måter som sikrer at skrottene er oss i hende senest dagen etter at skrotten forlater preparanten.

Postens "Norgespakke" er ikke godkjent innsendingsmåte.

Pakken sendes til leveringsadressen:

*Veterinærinstituttet, Seksjon for patologi
Ullevålsveien 68
0454 OSLO*

Hurtigbeskrivelse:

Pakk GODT INN (Skrott-papir-flere lag plast/papir).

Merkes med fallviltnummer.

Legges i eske.

Ev. liste over alle skrottene. Gjerne utenpå esken.

Sendes med Postens «Ekspress over natten» (ikke Norgespakke).

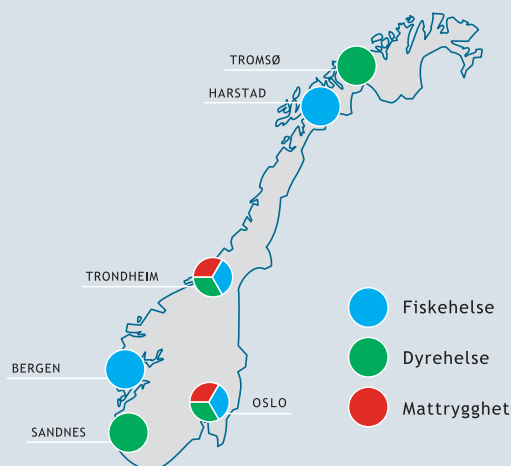
Merk pakken på utsiden med Vilt

Faglig ambisiøs, fremtidsrettet og samspillende - for én helse!

Veterinærinstituttet er et nasjonalt forskningsinstitutt innen dyrehelse, fiskehelse, mattrygghet og fôrhygiene med uavhengig kunnskapsutvikling til myndighetene som primæroppgave.

Beredskap, diagnostikk, overvåking, referansefunksjoner, rådgivning og risikovurderinger er de viktigste virksomhetsområdene. Produkter og tjenester er resultater og rapporter fra forskning, analyser og diagnostikk, og utredninger og råd innen virksomhetsområdene. Veterinærinstituttet samarbeider med en rekke institusjoner i inn- og utland.

Veterinærinstituttet har hovedlaboratorium og administrasjon i Oslo, og regionale laboratorier i Sandnes, Bergen, Trondheim, Harstad og Tromsø.

Fiskehelse

Dyrehelse

Mattrygghet

Oslo
postmottak@vetinst.no

Trondheim
vit@vetinst.no

Sandnes
vis@vetinst.no

Bergen
post.vib@vetinst.no

Harstad
vih@vetinst.no

Tromsø
vitr@vetinst.no

www.vetinst.no

Veterinærinstituttet
Norwegian Veterinary Institute